

การบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตปุ๋ยอินทรีย์และข้าวอินทรีย์ กรณีศึกษา

บ้านท่าสี่-หนองสำราญ ตำบลเกาะแก้วอำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด*

Management of Community Enterprise Groups Producing Organic Fertilizers
and Organic Rice; Case Study of Ban Tha Si-Nong Samran, Koh Kaew Sub-district,
Selaphum District, Roi Et Province

กลีนสุคนธ์ มาสอน¹, สุภาพร คำสุกร² และอิศเรศ จินนฤทธิ์³

Klinsukhon Mason¹, Supaporn Krasukorn² and Issares Jinnarith³

มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด¹

Roi Et Rajabhat University¹

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด^{2,3}

Mahamakut Buddhist University Roi Et Campus^{2,3}

Email : Klin_mason@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตปุ๋ยอินทรีย์และข้าวอินทรีย์ 2) เพื่อศึกษาแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตปุ๋ยอินทรีย์และข้าวอินทรีย์ กรณีศึกษา บ้านท่าสี่-หนองสำราญ ตำบลเกาะแก้ว อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นการศึกษเชิงคุณภาพที่วิเคราะห์ผลเชิงพรรณนา โดยรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้สัมภาษณ์ จำนวน 20 คน

ผลการวิจัยพบว่า 1. การบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตปุ๋ยอินทรีย์และข้าวอินทรีย์ การวางแผนการทำงานระบบกลุ่ม มีการวางโครงสร้างการทำงานที่ชัดเจนเน้นกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วม มีการระดมทุนผ่านการให้สมาชิกเข้ามาทำงานในกลุ่มมีการปันผลกำไรในช่วงปลายปีและมีหน่วยงานภาครัฐเข้ามาตรวจสอบมาตรฐานการผลิตอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้มีประสิทธิภาพการผลิตสามารถพัฒนาเข้าสู่ตลาดสากลและนำมาประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์ได้ 2. แนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตปุ๋ยอินทรีย์และข้าวอินทรีย์ พบว่า การจัดการอบรมความรู้ด้านแผนควบคุมการผลิต และระบบควบคุมภายในผู้บริหารและสมาชิกจะต้องมีความรู้ด้านการบริหารและด้านการตลาดเพิ่มขึ้น การส่งเสริมและการพัฒนาให้เป็นแหล่งเรียนรู้ในการผลิตปุ๋ยอินทรีย์และข้าวอินทรีย์ในชุมชน เพิ่มการอบรมการฝึกปฏิบัติการผสมปุ๋ยอินทรีย์และฝึกปฏิบัติการผลิตปุ๋ยอินทรีย์และข้าวอินทรีย์ให้

* Received June 21, 2021; Revised September 14, 2021; Accepted September 27, 2021

ความรู้เรื่องวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการผลิต เพิ่มระบบตรวจสอบมาตรฐานการผลิต ตลอดจนการส่งเสริมและเผยแพร่ให้เกษตรกรและบุคคลทั่วไปใช้ปุ๋ยอินทรีย์เพื่อลดการใช้ปุ๋ยเคมี และสารเคมีปราบศัตรูพืช

คำสำคัญ : การบริหารจัดการ; วิสาหกิจชุมชน; ปุ๋ยอินทรีย์; ข้าวอินทรีย์

ABSTRACT

The objectives of this research article were 1) to study the management of community enterprises to produce organic fertilizers and organic rice, 2) to study ways to improve the management efficiency of community enterprise groups producing organic fertilizers and organic rice ; case study of Ban Tha Si-Nong Samran, Koh Kaew sub-district, Selaphum district, Roi Et province. This was a qualitative study that analyzed descriptive results. By collecting data from 20 interviewees.

The results of research found that : 1. The management of community enterprise groups produced organic fertilizers and organic rice. Group system planning. There is a clear work structure. Focus on participatory work processes fundraising is through the recruiting of members to work in the group. There is a profit dividend at the end of the year. And there are government agencies to continuously inspect the production standards In order to be efficient in production, it can be developed into the international market and applied for benefit. 2. The results of the research, guidelines for enhancing the management efficiency of community enterprise groups producing organic fertilizers and organic rice were found that the training of knowledge on production control plan And internal control system Executives and members must have increased managerial and marketing knowledge. Promotion and development as a learning center for the production of organic fertilizers and organic rice in the community Increase training and practice on organic fertilizer mixing and practice on producing organic fertilizers and organic rice. Provide knowledge about materials and equipment used in production Increase the inspection system for production standards. As well as promoting and disseminating farmers and the general public to use organic fertilizers to reduce the use of chemical fertilizers and pesticide chemicals.

Keywords : Management; Community Enterprise; Organic Fertilizers; Organic Rice

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

แนวคิดพื้นฐานของเกษตรอินทรีย์เป็นการทำการเกษตรแบบองค์รวม ซึ่งแตกต่างอย่างมากจากระบบเกษตรแผนใหม่ที่มีมุ่งเน้นการใช้ปัจจัยการผลิตต่างๆ เพื่อเพิ่มผลผลิตเฉพาะพืชที่ปลูก อันเป็นแนวคิดแบบแยกส่วน เพราะให้ความสนใจเฉพาะแต่ผลผลิตของพืชหลักที่ปลูก โดยไม่ได้คำนึงถึงผลกระทบต่อทรัพยากรการเกษตรหรือนิเวศการเกษตร สำหรับเกษตรอินทรีย์ที่เป็นการเกษตรแบบองค์รวมจะให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและระบบนิเวศการเกษตร โดยเฉพาะอย่างยิ่งการฟื้นฟูความอุดมสมบูรณ์ของดินการรักษาแหล่งน้ำให้สะอาด และการฟื้นฟูความหลากหลายทางชีวภาพ ทั้งนี้เพราะแนวทางเกษตรอินทรีย์อาศัยกลไกและกระบวนการของระบบนิเวศในการผลิตด้วยเหตุนี้เกษตรอินทรีย์จึงปฏิเสธการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชและปุ๋ยเคมี เนื่องจากสารเคมีการเกษตรเหล่านี้มีผลกระทบต่อกลไกและกระบวนการของระบบนิเวศ นอกเหนือจากการปฏิเสธการใช้สารเคมีการเกษตรแล้ว เกษตรอินทรีย์ยังให้ความสำคัญกับการสร้างสมดุลของวงจรของธาตุอาหารการประหยัดพลังงานการอนุรักษ์ระบบนิเวศการเกษตร และการฟื้นฟูความหลากหลายทางชีวภาพ ซึ่งถือได้ว่าเกษตรอินทรีย์เป็นการบริหารจัดการฟาร์มเชิงบวก(Positive Management) (กรีนเนท, 2563)

บ้านท่าสี-หนองสำราญ โดยวิสาหกิจชุมชนกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตเม็ดพันธุ์ข้าวบ้านหนองสำราญ เป็นกลุ่มที่ตั้งมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2553 และได้จดทะเบียนวิสาหกิจชุมชนปี พ.ศ. 2558 ซึ่งมีความเข้มแข็งและรุดหน้าสมควร มีสมาชิกเพิ่มขึ้นจากที่ 10 คน ในปี 2553 เป็น 95 คน ในปี 2560 แรกเริ่มทางกลุ่มได้ผลิตข้าวหอมมะลิ 105 ต่อมาปี 2558 ได้เปลี่ยนมาผลิตข้าวเหนียว กข 6 แต่เนื่องด้วยสภาพปัจจุบันได้พบสภาพปัญหาจากคุณภาพผลผลิตผ่านเกณฑ์มาตรฐานแต่ก็ยังคงมีความแตกต่างกันเนื่องจากความอุดมสมบูรณ์การจัดการแปลงนาและกรรมวิธีการผลิตที่แตกต่างกันตั้งแต่เริ่มดำเนินการไถจนถึงการเก็บเกี่ยวแม้สภาพพื้นที่ไม่ห่างกันทั้งที่การผลิตเม็ดพันธุ์ข้าวเพื่อการจำหน่ายเป็นสิ่งที่ต้องละเอียดและประณีต และต้นทุนสูงกว่าการปลูกข้าวเพื่อจำหน่ายเป็นข้าวเปลือกบริโภคแต่เนื่องจากกลุ่มไม่มีเครื่องมืออุปกรณ์เครื่องจักรของต้นแปลงให้บริการสมาชิกเพื่อให้เกิดการจัดการและตามวิธีการผลิตที่เหมือนหรือใกล้เคียงกันได้วิธีตั้งค่าใช้จ่ายในการใช้เครื่องจักรกลมีราคาค่อนข้างสูงหากได้แรงงานคนก็มีราคาแพงหาแรงงานฝีมือยากและเก็บเกี่ยวล่าช้าดังนั้นเครื่องมืออุปกรณ์เครื่องจักรกลขนาดเล็กของกลุ่มจึงเป็นเรื่องที่สำคัญและปัญหาอีกประการหนึ่งคือชุมชนในการจัดการกับระบบน้ำนำไปใช้ในแปลงให้ได้ประโยชน์มากที่สุดสมาชิกกลุ่มนาแปลงใหญ่ บ้านท่าสี-หนองสำราญ ตำบลเกาะแก้ว อำเภอเสลภูมิ มีสมาชิก 915 ราย มีพื้นที่ 1,027 ไร่ เป็นพื้นที่เข้แดง 240 ไร่ ผลิตเม็ดพันธุ์ข้าว กข 6 ผลิต 96 ตัน พื้นที่ไทยขาว 787 ไร่ เป็นข้าวหอมมะลิผลิตปริมาณ 314.8 ตัน (ขวัญกมล ดอนขวา, 2557)

ดังนั้น การศึกษาวิจัยในครั้งนี้จึงมุ่งทำการศึกษาเกี่ยวกับการบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตปุ๋ยอินทรีย์และข้าวอินทรีย์เพื่อก่อให้เกิดแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการให้เกิดการสร้าง

อาชีพของชุมชนเพื่อนำไปเป็นอาหารและปลูกขายเพื่อหารายได้ให้กับครอบครัว การผลิตปุ๋ยอินทรีย์สามารถลดต้นทุนการผลิตและลดสารเคมีในร่างกายได้อันจะนำไปสู่การเผยแพร่รูปแบบและกระบวนการทำงานเกี่ยวกับระบบวิสาหกิจชุมชนต้นแบบต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาการบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตปุ๋ยอินทรีย์และข้าวอินทรีย์ กรณีศึกษาบ้านท่าสี่-หนองสำราญ ตำบลเกาะแก้ว อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

2.2 เพื่อศึกษาแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตปุ๋ยอินทรีย์และข้าวอินทรีย์ กรณีศึกษาบ้านท่าสี่-หนองสำราญ ตำบลเกาะแก้ว อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

3. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

3.1 ทำให้ทราบการบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตปุ๋ยอินทรีย์และข้าวอินทรีย์ กรณีศึกษาบ้านท่าสี่-หนองสำราญ ตำบลเกาะแก้ว อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

3.2 ได้แนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตปุ๋ยอินทรีย์และข้าวอินทรีย์ กรณีศึกษาบ้านท่าสี่-หนองสำราญ ตำบลเกาะแก้ว อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ(Qualitative Research)โดยใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วมจากการลงพื้นที่ภาคสนามในชุมชนบ้านท่าสี่-หนองสำราญ ตำบลเกาะแก้ว อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด และการสัมภาษณ์เชิงลึก(In-depth Interview) จากกลุ่มเป้าหมายที่กำหนด และใช้แนวคิดเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์มาเป็นกรอบในการวิเคราะห์ข้อมูล กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย การวิจัยครั้งนี้คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง โดยมีกลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์ ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน จำนวน 2 คน ประธานกลุ่ม จำนวน 1 คน สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจ จำนวน 10 คน และประชาชนทั่วไป จำนวน 7 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 20 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การศึกษาครั้งนี้ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก และแบบสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมเป็นเครื่องมือหลักในการวิจัย และขั้นตอนในการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือโดยขอคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญ และนำแบบสัมภาษณ์เชิงลึกไปทดสอบสัมภาษณ์เบื้องต้นกับกลุ่มตัวอย่าง จากนั้นนำแบบสัมภาษณ์มาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายต่อไป การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้มีการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยวิธีการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม การจดบันทึกข้อมูล รวมไปถึงการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นหลักในการทำวิจัยครั้งนี้ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์ โดยการ

อธิบายความและการตีความข้อมูล ที่ได้โดยเชื่อมโยงกับทฤษฎีที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์ และอภิปรายผล พร้อมพรรณนาความ ข้อมูลตามทฤษฎีและปรากฏการณ์ เพื่อสร้างข้อสรุปและข้อเสนอแนะ การวิเคราะห์ ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสนทนากลุ่ม โดยการอธิบายความและการตีความข้อมูล และอภิปรายผลโดยการ พรรณนาความผลของการสนทนา ต่อไป

5. ผลการวิจัย

5.1 การบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตปุ๋ยอินทรีย์และข้าวอินทรีย์ การบริหารจัดการ ของการผลิตข้าวอินทรีย์มีโครงสร้างการบริหารจัดการองค์กรและการบริหารงานโดยมีประธานกลุ่มและมีการจัดตั้งการบริหารงานออกเป็น 8 ฝ่าย ได้แก่ ผู้ประสานงานระบบควบคุมภายใน 2 คน รองประธาน 1 คน ที่ปรึกษาของกลุ่ม 2 คน คณะกรรมการรับรอง 3 คน เภรัญญิก 1 คน เลขานุการ 1 คน ประชาสัมพันธ์ 1 คน ผู้ตรวจสอบแปลงภายใน 5 คน และสมาชิกกลุ่ม 25 ราย โดยการเข้าเป็นสมาชิกการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ และข้าวอินทรีย์จะต้องทำตามข้อกำหนดหรือกฎระเบียบหากพบการไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานอินทรีย์ข้าว หรือกฎระเบียบของกลุ่มมีการกำหนดการลงโทษสมาชิกกลุ่มใน 3 ครั้ง ครั้งที่ 1 กรณีสมาชิกของกลุ่มไม่ ปฏิบัติตามข้อกำหนดมาตรฐานการเกษตรหรือกฎระเบียบเช่นการใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมีปราบศัตรูพืชใน การผลิตข้าวมีการลงโทษโดยให้ประธานกลุ่มดำเนินการตักเตือนหลังจากนั้นให้สมาชิกของกลุ่มที่ถูก ตักเตือนดำเนินการแก้ไขข้อบกพร่องที่พบให้แล้วเสร็จตามระยะเวลาที่กำหนดการเตือน ครั้งที่ 2 หรือพบ สารตกค้างในผลผลิตหรือหากสมาชิกไม่สามารถทำการแก้ไขข้อบกพร่องภายในระยะเวลาที่กำหนดใน ครั้งที่ 3 ในกรณีที่สมาชิกของกลุ่มถูกระงับการซื้อผลผลิตและสามารถดำเนินการแก้ไขความสอดคล้อง หรือกระทำผิดในประเด็นเดิมอีกซ้ำอีกหรือสมาชิกต้องการลาออกจากกลุ่มให้ประธานกลุ่มดำเนินการ ยกเลิกการเป็นสมาชิกของกลุ่มและหน่วยงานที่เข้ามาสนับสนุนคือหน่วยงานภาครัฐศูนย์ผลิตภัณฑ์ข้าว กระทรวงเกษตรและสหกรณ์กรมประมงตัวแทนเกษตรกรหมู่บ้านสมาชิกและเกษตรกร

5.2 แนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตปุ๋ยอินทรีย์และข้าว อินทรีย์ พบว่า การส่งเสริมการเพิ่มระบบตรวจสอบมาตรฐานการผลิตและการจัดการอบรมความรู้ด้านแผน ควบคุมการผลิต และระบบควบคุมภายใน ผู้บริหารและสมาชิกจะต้องมีความรู้ด้านการตลาดเพิ่มขึ้นและผู้ ประสานงานระบบควบคุมภายใน ผู้ตรวจสอบแปลงภายในและคณะกรรมการรับรองต้องมีความรู้เพิ่มเติมใน เรื่องการตรวจสอบส่งเสริมและพัฒนาให้เป็นแหล่งเรียนรู้ในการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ในชุมชน อบรมส่งเสริมให้ เกษตรกรเรียนรู้ ความเข้าใจในการผลิตปุ๋ยอินทรีย์และข้าวอินทรีย์ เพิ่มการอบรมการฝึกปฏิบัติการผสมปุ๋ย อินทรีย์และฝึกปฏิบัติการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ ให้ความรู้เรื่องวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการผลิต ตลอดจนการส่งเสริมและ เผยแพร่ให้เกษตรกรและบุคคลทั่วไปใช้ปุ๋ยอินทรีย์เพื่อลดการใช้ปุ๋ยเคมี และสารเคมีปราบศัตรูพืช

6. อภิปรายผลการวิจัย

6.1 การบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตปุ๋ยอินทรีย์และข้าวอินทรีย์ เริ่มต้นจากรัฐบาล โดยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์กระทรวงพาณิชย์และกระทรวงมหาดไทย ได้มีนโยบายในการรักษา เสถียรภาพราคาข้าวและรายได้ของชาวนา โดยจัดทำแผนการผลิตและการตลาดข้าวครบวงจร เพื่อบริหารจัดการข้าวตลอดห่วงโซ่อุปทาน และกำหนดให้ปี 2560 เป็นปีแห่งการยกระดับมาตรฐานสินค้าเกษตร ซึ่งการผลิตข้าวอินทรีย์เป็นยุทธศาสตร์หนึ่งในการยกระดับมาตรฐานสินค้าเกษตรเพื่อสร้างเพิ่มมูลค่า สินค้าข้าว รักษาสภาพแวดล้อม และกรมการข้าวได้ดำเนินการตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค สร้างสังคมที่มีความมั่งคั่ง มั่นคง ยั่งยืน ทั้งด้านเศรษฐกิจ การผลิตข้าวอินทรีย์เป็นการรักษาสภาพแวดล้อม ให้มีความสมดุลไม่ส่งผลในทางลบต่อสุขภาพเหมาะกับการอยู่อาศัยและลดการถูกกีดกันทางการค้าจากกลุ่ม ที่ใส่ใจสภาพแวดล้อมซึ่งทำให้สามารถส่งออกข้าวอินทรีย์ได้ดีขึ้น ชุมชนได้มีการรวบรวมสมาชิกเพื่อหันมา ใช้ปุ๋ยอินทรีย์ได้มีการรณรงค์ให้เกษตรกรลดสารเคมีลงเพื่อที่จะให้หันมาปลูกข้าวแบบอินทรีย์เพื่อที่จะก้าว เข้าสู่การผลิตปุ๋ยอินทรีย์ที่ชุมชนผลิตเองเพื่อลดต้นทุนในการปลูกข้าวเพื่อลดสารเคมีให้แก่เกษตรกร และ หน่วยงานภาครัฐก็ได้เข้ามาให้ความรู้ให้ข้อมูลแก่ประชาชนในชุมชน โดยมีหน่วยงานศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าว ศูนย์วิจัยข้าว สำนักงานเกษตรอำเภอและสำนักงานเกษตรจังหวัดในพื้นที่ จนชุมชนเริ่มสนใจและหันมา ปลูกข้าวอินทรีย์และได้มีการผลิตปุ๋ยอินทรีย์และข้าวอินทรีย์ เริ่มมีการประชุมหาข้อตกลงกฎระเบียบ ร่วมกันเพื่อเกิดการปฏิบัติไปในทางเดียวกันและเพื่อลดอุปสรรคในกลุ่มให้น้อยลงเพื่อให้มีการร่วมมือกัน ผลิตปุ๋ยอินทรีย์และปลูกข้าวอินทรีย์ให้มีประสิทธิภาพและสามารถพัฒนาให้ดีและเป็นที่ยอมรับกับตลาด และเราก็ได้ทำตามโครงการของรัฐบาล หน่วยงานส่วนต่างๆ เข้ามาช่วยสนับสนุนได้เข้ามาสนับสนุนโดย การอบรม ให้ความรู้เรื่องการผลิตปุ๋ยอินทรีย์และข้าวอินทรีย์เป็นอย่างดีและยังมีการสอนการผลิตปุ๋ย อินทรีย์และข้าวอินทรีย์โดยการสาธิตและให้ประชาชนได้ปฏิบัติจริงไม่ว่าจะเป็นกรมพัฒนาที่ดิน ร่วมกับ กรมการข้าว กรมประมง กรมปศุสัตว์ กรมวิชาการเกษตร กรมหม่อนไหม กรมชลประทาน กรมส่งเสริม การเกษตร กรมส่งเสริมสหกรณ์ สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ สำนักงานการปฏิรูป ที่ดินเพื่อเกษตรกร และสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรจะต้องเข้ามามีบทบาทเพื่อส่งเสริมให้โครงการ พัฒนา กลุ่มวิสาหกิจชุมชนการผลิตปุ๋ยอินทรีย์และข้าวอินทรีย์ได้มาการวางแผนขั้นตอนการผลิตที่ชัดเจน โดยสมาชิกในกลุ่มมีความเข้าใจขั้นตอนการผลิตและมีการปฏิบัติได้ เพื่อให้ผลผลิตมีคุณภาพตรงตาม วัตถุประสงค์และปลอดภัยต่อเกษตรกรและจะต้องมีความเข้าใจในเรื่องกฎระเบียบที่ตกลงกันไว้ มีการแบ่ง หน้าที่และความรับผิดชอบกัน คือ มีผู้ประสานงานและระบบควบคุมภายในจะทำหน้าที่ ขึ้นทะเบียน สมาชิกและเก็บใบสมัครสมาชิกกลุ่ม ทะเบียนเกษตรกร และลงบันทึกผลการฝึกอบรม ผู้ตรวจสอบแปลง ภายในมีหน้าที่ทำการตรวจสอบแปลงสมาชิกของกลุ่มอยู่ในระบบคุณภาพมาตรฐานข้าวอินทรีย์ และฝ่าย ประชาสัมพันธ์ที่ติดต่อประสานงานและออกข่าวสารหรือเรื่องราวต่างๆ ที่ได้ประชุมลงมติไว้ ส่วนสมาชิก

ของกลุ่มจะดำเนินการผลิตและปฏิบัติตามวิธีการมาตรฐานข้าวอินทรีย์โดยมีคู่มือและกฎระเบียบของกลุ่ม ถ้าหากมีการฝ่าฝืนสมาชิกในกลุ่มจะต้องเข้าใจในเรื่องการลงโทษ เพื่อให้เกิดความเสมอภาคกับทุกคน สมาชิกในกลุ่มจะได้มีความน่าเชื่อถือและลดอุปสรรคและปัญหาในกลุ่ม มีการจัดตั้งคณะกรรมการการดูแล บริหารงานในส่วนต่างๆ เช่น คณะผู้ประสานงานระบบควบคุมภายใน คณะกรรมการรับรอง และมีการจัดการ ขั้นตอนอย่างเป็นระบบ มีการเตรียมพันธุ์ข้าว ซึ่งมีความสอดคล้องกับแนวคิด พจนีย์ ทรัพย์สมาน (2546) นิยามคำว่า วิสาหกิจชุมชน(Small and MICTO Community Enterprise-SMCE) หมายถึง การประกอบการ ขนาดเล็กและขนาดจิ๋ว เพื่อจัดการทุนของ ชุมชนอย่างสร้างสรรค์ เพื่อการพึ่งพาตนเองและความเพียงพอ ของครอบครัวและชุมชน ทุน ในที่นี้ไม่ได้ หมายถึงแต่เพียงเงิน แต่รวมถึงทรัพยากร ผลผลิต ความรู้ ภูมิปัญญา ทุนทางวัฒนธรรมและทุนทาง สังคม (กฎเกณฑ์ทางสังคมที่ร้อยรัดผู้คนให้อยู่ร่วมกันเป็นชุมชน เป็นพี่น้อง ไว้วางใจกัน) ให้เกิดประสิทธิภาพ และยั่งยืน ยังประโยชน์ให้ชุมชนผู้เป็นเจ้าของวิสาหกิจนั้นเป็นหลัก และมีการเตรียมแปลงปลูกการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ เป็นการประกอบการที่เชื่อมโยงผลผลิตทางการ เกษตร การแปรรูป และการตลาดของชุมชนเข้าเป็นกระบวนการเดียวกัน ไม่แยกส่วนและแบ่งบทบาท ให้กับกลุ่มคนที่มี ทักษะหรืออาชีพเฉพาะที่แตกต่างกัน การพัฒนาวิสาหกิจชุมชน เป็นการฟื้นฟูและ พัฒนาระบบเศรษฐกิจ ของชุมชนที่ถูกทำลาย โดยการพัฒนาที่ผ่านมาโดยการพัฒนาคนให้เป็น ผู้ประกอบการวางแผนประกอบการ ที่อยู่บ้านพื้นฐานทุนชุมชนกิจกรรมทางเศรษฐกิจตามแนวทาง วิสาหกิจชุมชนมี 3 ระดับ คือ สร้างผลผลิต หรือผลิตภัณฑ์เพื่อการพึ่งตนเองในระดับครัวเรือน สร้างผลผลิตหรือผลิตภัณฑ์เพื่อพอเพียงระดับชุมชน และพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อตอบสนองสังคมภายนอก ชุมชน กลุ่มมีการบริหารจัดการกันเองอย่างเป็นระบบ กลุ่มผลิตปุ๋ยอินทรีย์และข้าวอินทรีย์มีความโดดเด่น คือ มีการรณรงค์ที่จะลดสารเคมีลงอีกอย่างคือเป็น จุดเด่นที่ได้รับตรารับรองมาจากมาตรฐานของศูนย์การข้าวและกรมการข้าว ที่ออกใบรับรองให้ และสามารถที่จะนำไปเสนอกับตลาดได้ว่าได้ผ่านมาตรฐานการรับรองมาจากศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวแต่ใน ขณะเดียวกันก็พยายามผลิตข้าวเพิ่มเติมขึ้นมาและทางศูนย์ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว เพื่อเป็นพันธุ์จำหน่ายในปี 2563 และเราสามารถผลิตข้าวได้ 100 ตัน สามารถที่จะตีตลาดได้และผ่านกระบวนการตรวจสอบ กระบวนการตรวจวัดคุณภาพในรูปแบบกลุ่ม กลุ่มวิสาหกิจชุมชนการผลิตปุ๋ยอินทรีย์และปุ๋ยอินทรีย์ได้มีการรับรอง จากการผลิตข้าว GPA ที่ได้จากกรมการข้าว และสามารถใช้ตราสัญลักษณ์ของศูนย์กรมการ ข้าวได้ผลิตเพื่อจำหน่ายเป็นพันธุ์ข้าวปลูกและได้รับสิทธิพิเศษในการขายจากราคาตามตลาดทางกลุ่มได้ ราคาสูงขึ้นกว่าราคาตามตลาดทั่วไป ปัจจุบันเป็นสินค้าและตอบสนองความต้องการของตลาด เนื่องจาก ประชาชนหันมาสนใจเรื่องสุขภาพมากขึ้นความต้องการของตลาดจึงเพิ่มขึ้นตามลำดับ แต่ในปัจจุบันมีการ แปรรูปถึงขั้นตอนแรกคือขั้นตอนการแปรรูปเป็นข้าวสารเนื่องจากยังไม่มีควมรู้มากพอและไม่มีอุปกรณ์ เครื่องมือในการแปรรูปไม่สามารถอำนวยความสะดวก ได้มีการอบรมเรื่องการแปรรูปอยู่เสมอโดยกลุ่มได้ มีการวางแผนเพื่อที่จะพัฒนาไปสู่การแปรรูปในขั้นตอน การแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ การปลูกข้าว

อินทรีย์สามารถทำให้แปรรูปต่างๆ ได้ เนื่องจากกลุ่มผลิตข้าวอินทรีย์และปุ๋ยอินทรีย์ได้มีความสามารถอยู่แล้วในการผลิตข้าวอินทรีย์อีกส่วนหนึ่งกลุ่ม ก็ได้มีพี่เลี้ยงเพื่อที่จะมาแนะนำในการใช้วัสดุต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการใช้ ปุ๋ยอินทรีย์ มีการให้ความรู้ในการผลิตและทำให้เรามั่นใจในการผลิตและจำหน่ายทำให้เกิดความปลอดภัยกับเกษตรกรมากขึ้นไม่อยู่ในกลุ่มเสี่ยงที่อาจจะแพ้สารเคมีต่างๆ อันเกิดจากการใช้ปุ๋ยเคมี ทางกลุ่มมองว่าการประสบผลสำเร็จได้นั้นส่วนหนึ่งมาจากการผลักดันของภาครัฐรับเข้ามาสนับสนุนในส่วนนี้ด้วย เพราะการที่อาชีพเกษตรกรจะมั่นคงได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ

6.2 แนวทางในการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตปุ๋ยอินทรีย์และข้าวอินทรีย์ ดำเนินการบริหารจัดการขั้นตอนการผลิตอย่างมีระบบ ตั้งแต่การเตรียมพันธุ์จนถึงการเก็บเกี่ยวเพื่อให้เกิดความปลอดภัยต่อเกษตรกรสิ่งแวดล้อมและผลผลิตที่มีคุณภาพ สินค้ามีความโดดเด่น เป็นที่ต้องการของตลาด โดยกลุ่มจะดำเนินการผลิตข้าวให้เป็นไปตามมาตรฐานข้าวอินทรีย์ สมาชิกมีความร่วมมือ ปัญหาหลักของกลุ่มคือสมาชิกไม่ให้ความร่วมมือมากเท่าที่ควรแต่ก็พยายามที่จะให้ความรู้และให้ข้อมูลแนวทางหนึ่งการพัฒนาศักยภาพของเกษตรกรเพิ่มขึ้น เนื่องจากการลงมือปฏิบัติเอง การลองผิดลองถูก รวมไปถึงการแก้ไขปัญหา ในส่วนราชการเข้ามาช่วยผลักดันช่วยเพิ่มงบประมาณในส่วนนี้ให้มากขึ้นเพื่อให้กลุ่มมีประสิทธิภาพมากขึ้น และให้รัฐบาลเข้ามาส่งเสริมด้านองค์ความรู้และด้านเงินลงทุนอยากให้หน่วยงานอื่นที่มีความสามารถเข้ามาให้ความรู้แก่ประชาชนอีกด้วย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด ยุทธศาสตร์ รุปราม (2545) ได้กล่าวว่า การพัฒนาแบบมีส่วนร่วม คือ กระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนา ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมแก้ปัญหาของตนเองเน้นการมีส่วนร่วมการเข้ามาเกี่ยวข้องอย่างแท้จริงของประชาชนการให้ความคิดสร้างสรรค์และความชำนาญของประชาชนในการแก้ปัญหา ร่วมกับการใช้วิทยาการที่เหมาะสมและสนับสนุนติดตามผลการปฏิบัติงานขององค์กรและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ทางกลุ่มได้มีการพัฒนาศักยภาพในการแปรรูปถึงแม้จะยังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร แต่ก็ยังถือว่าประสบผลสำเร็จในระดับหนึ่งคือ มีการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ที่ได้มาตรฐานเป็นที่ต้องการของตลาด และตอบสนองความต้องการของกลุ่ม รวมไปถึงการผลิตข้าวอินทรีย์ที่ได้มาตรฐาน ทางกลุ่มมองว่าการประสบผลสำเร็จได้นั้นส่วนหนึ่งมาจากการผลักดันของภาครัฐรับเข้ามาสนับสนุนในส่วนนี้ด้วย เพราะการที่อาชีพเกษตรกรจะมั่นคงได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ ที่เข้ามาส่งเสริมและให้ความรู้กับประชาชนจนเกิดการพัฒนามาจนถึงปัจจุบัน เกษตรกรมีความมั่นคง ชุมชนรายได้เพิ่มขึ้น

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

7.1.1 กรมส่งเสริมควรส่งเสริมการรวมกลุ่มของเกษตรกร โดยส่งเสริมให้มีการจัดตั้งศูนย์จัดการดินปุ๋ยชุมชนให้ครอบคลุมทุกตำบล เพื่อเป็นการเชื่อมโยงเครือข่ายและกระจายความรู้อย่างทั่วถึง

7.2 ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ปฏิบัติ

7.2.1 จากข้อค้นพบในงานวิจัยยังมีเกษตรกรบางส่วนใหญ่ปฏิบัติไม่ถูกต้องตามหลักวิชาการ เช่น อัตราการใช้ปุ๋ย ช่วงเวลาการใช้ และขาดความรู้เรื่องการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ ดังนั้น หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ควรมีการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับประโยชน์ของปุ๋ยอินทรีย์ การผลิตและการใช้ปุ๋ยอินทรีย์เพื่อลดต้นทุนการผลิตอย่างสม่ำเสมอแก่เกษตรกรรุ่นใหม่ และกลุ่มเกษตรกร รวมถึงการจัดทำแปลงเรียนรู้และแปลงสาธิตการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ร่วมกับการใช้ปุ๋ยเคมีให้เป็นแหล่งเรียนรู้ในชุมชน

7.2.2 เจ้าหน้าที่หรือผู้ที่เกี่ยวข้องควรมาแนะนำและถ่ายทอดความรู้ให้แก่เกษตรกรอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง

7.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

7.3.1 ควรทำการศึกษาเปรียบเทียบต้นทุนการผลิตข้าวระหว่างก่อนและหลังการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ว่ามีต้นทุนการผลิตแตกต่างกันอย่างไร และเปรียบเทียบต้นทุนและผลตอบแทนที่ได้ระหว่างการใช้ปุ๋ยอินทรีย์เปรียบเทียบกับปุ๋ยเคมี

7.3.2 ควรทำการศึกษาการใช้ปุ๋ยอินทรีย์เพื่อลดต้นทุนการผลิตกับพืชเศรษฐกิจในพื้นที่อื่น

8. บรรณานุกรม

- กรีนเนท. (2563). **แนวทางเกษตรอินทรีย์**. สืบค้นเมื่อ 25 สิงหาคม 2562. จาก <https://www.greennet.or.th>
- ขวัญกมล ดอนขวา. (2557). **การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ**. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.
- พจนีย์ ทรัพย์สมาน. (2546). **การปรับปรุงคุณภาพอาหารท้องถิ่นภาคใต้ : ปลาแป้งแดง**. มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- ยุพาพร รูปงาม. (2545). **การมีส่วนร่วมของข้าราชการสำนักงานประมงในการปฏิรูประบบราชการ**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการพัฒนาสังคม. คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.